Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „COVID-19: Ролята на гражданското общество за възстановяването и устойчивостта на Евро-средиземноморския регион“

(становище по собствена инициатива)

(2023/C 140/03)

Докладчик: **Angelo PAGLIARA**

Решение на Пленарната асамблея	25.3.2021 г.
Правно основание	Член 52, параграф 2 от Правилника за дейността
	Становище по собствена инициатива
Компетентна секция	„Външни отношения“
Приемане от секцията	20.12.2022 г.
Приемане на пленарна сесия	24.1.2023 г.
Пленарна сесия №	575
Резултат от гласуването	
(„за“/„против“/„въздържал се“)	183/0/5

1. **Въведение**

1.1. Пандемичната криза засегна сериозно Евро-средиземноморския регион, като изостри вече съществуващите проблеми и създаде нови предизвикателства, които се добавят към предишните. Има вероятност предизвиканите социално-икономически последици да увеличат неравенствата, особено в държавите със слаби икономически и производствени системи.

1.2. Комитетът за наблюдение „Евромед“ на ЕИСК реши да съсредоточи вниманието си върху ролята на гражданското общество за възстановяването и устойчивостта в Евро-средиземноморския регион.

1.3. В изготвянето на доклада участваха организации на гражданското общество от Евро-средиземноморския регион и икономическите и социални съвети на различни държави. Беше развито специално и тясно сътрудничество с Икономическия, социален и екологичен съвет на Мароко, който беше един от домакините на срещата на върха на Евромед през 2021 г.

1.4. Затова информационният доклад има значителна добавена стойност благодарение на участието на гражданското общество от двете страни на Средиземно море.

1.5. Настоящият доклад допълва предходните информационни доклади по темите „Образованието и професионалното обучение в Евро-средиземноморския регион“, „Цифровизацията и МСП в Средиземноморския регион“ и „Устойчиво развитие в Средиземноморския регион“ ([1]).

2. **Заключения**

2.1. Гражданското общество в световен мащаб реагира незабавно на пандемията, като действаше на първа линия и оказваше съдействие и помощ на населението. Ролята на гражданското общество беше от решаващо значение за смекчаване на отрицателните последици от COVID-19 и в Евро-средиземноморския регион.

2.2. В Евро-средиземноморския регион организациите на гражданското общество подпомогнаха действията на правителствата, като предоставяха основни услуги и здравно подпомагане, раздаваха лични предпазни средства и допринесоха за разпространяването на съществена информация, особено в отдалечените райони. Техните действия бяха от първостепенно значение и за смекчаването на последиците от пандемията за най-уязвимите групи от населението, като жени, млади хора, имигранти и лица с увреждания.

([1]) Освен това настоящият информационен доклад се допълва с някои неотдавнашни становища на ЕИСК относно разглежданата тема, по-специално: Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Предложение за регламент на Европейския парламент и на Съвета за създаване на Механизъм за възстановяване и устойчивост“ (COM(2020) 408 final — 2020/0104 (COD) — „Предложение за регламент на Европейския парламент и на Съвета за създаване на Инструмент за техническа подкрепа“ (COM(2020) 409 final — 2020/0103 (COD) (ОВ C 364, 28.10.2020 г., стр. 132); ECO/515 „Регламент относно инвестиционната инициатива в отговор на коронавируса“ (все още непубликувано в Официален вестник); Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „След извънредното положение, свързано с COVID-19: проект за нова многостранна матрица“ (становище по собствена инициатива) (*ОВ C 364, 28.10.2020 г., стр. 53*).

2.3. Активността на гражданското общество даде възможност да се укрепи солидарността в Евро-средиземноморския регион; много организации на гражданското общество от държавите от южното съседство се активизираха, като създадоха граждански групи за солидарност, експериментираха с иновативни методологии и засилиха своята информационна и координационна дейност онлайн.

2.4. ЕИСК е убеден, че справедливото и равноправно икономическо и социално възстановяване е възможно само чрез участието на социалните партньори и организациите на гражданското общество от частния сектор и по-специално на МСП. Възстановяването на Средиземноморския регион и разработването на устойчиви и издържливи социално-икономически модели трябва да бъдат ръководени от принципи като спазването на върховенството на закона, защитата на демократичните ценности и на социалните и човешките права, прилагането на основните конвенции на МОТ и общия ангажимент за постигане на целите за устойчиво развитие и неутралност по отношение на климата.

2.5. ЕИСК приветства приемането на новата програма за Средиземноморието и подчертава, че е необходимо всички действия в подкрепа на възстановяването да бъдат ръководени от двойния принцип на развитието и подобряването на качеството на живота на населението на региона.

2.6. Понастоящем в Средиземноморието са съсредоточени редица социални, политически, екологични, геополитически и имиграционни предизвикателства, които са ключови не само за Европа, но и за целия свят. ЕИСК счита, че нарастващите многостранни предизвикателства в региона е възможно да бъдат преодолени само чрез обновен и ефективен многостранен подход, подкрепян от Европейския съюз.

2.7. Последиците от изменението на климата оказват въздействие и върху Средиземноморския регион чрез процеса на опустиняване, недостига на вода и повишаването на температурите. Настоящата криза изтъкна необходимостта от засилване на общата устойчивост и предприемане на нови инициативи за сътрудничество в областта на околната среда и цифровизацията. ЕИСК счита, че би било полезно, включително с оглед на подобряването на осведомеността на гражданското общество и чрез по-активно участие на социалните партньори, да бъдат разширени и укрепени инициативи като WestMED, с цел да се допринесе за постигането на целите в областта на климата и околната среда чрез модели на синя икономика, насочени към създаването на работни места и към защитата на екосистемата и многообразието.

2.8. Десет години след Арабската пролет Европейският съюз поднови своята стратегия за сътрудничество с държавите от средиземноморското съседство. В този контекст ЕИСК счита, че новата програма за Средиземноморието е основен инструмент за социалното и икономическото възстановяване на региона след кризата с COVID-19. Подновеният ангажимент за партньорство трябва да бъде тясно свързан не само с икономическите и социалните, но и с екологичните, демографските и имиграционните предизвикателства при пълно зачитане на напредъка и основополагащите ценности на Съюза. Състоянието на здравните структури се оказа нестабилно в много части на региона и пандемичната криза е важен тест, който може да повлияе и на политическата стабилност.

2.9. В програмите за възстановяване и преустройство на Средиземноморския регион трябва да се обърне специално внимание на бързото възстановяване на туристическия сектор и по-специално на малките и средните предприятия, които осигуряват работни места на повече от половината от работниците в ЕС. Продължаващите последици от кризата, в това число структурната безработица, особено сред младите хора и жените, може да доведат до сериозни социални последствия.

2.10. Развитието на човешкия капитал на работната сила е особено важно за устойчивото развитие на средиземноморските партньори на ЕС. Обучението на персонала, особено в туристическия сектор, следва да бъде насърчено. Освен това ЕИСК отбелязва, че проблемът с „изтичането на мозъци“ от южните партньорски държави към силно развитите индустриализирани страни е основна пречка, особено за цифровата трансформация на техните икономики. С оглед на това държавите — членки на Европейския съюз, следва да улеснят издаването на краткосрочни и средносрочни разрешителни за работа в ЕС както за самостоятелно заетите, така и за наетите лица, особено в сектора на информационните технологии. Освен това Комисията следва да подкрепя изпълнението на цифрови проекти в партньорските държави, за да се даде възможност по-специално на компютърните техници да намират добри възможности за работа в своите държави на произход.

2.11. ЕС ще използва съществуващите инструменти и програми за сътрудничество, за да укрепи диалога с държавите от южното съседство. Европейският икономически и социален комитет препоръчва възможно най-широко участие на организациите на гражданското общество чрез приобщаващ социален и граждански диалог на всички равнища, който да взема под внимание спецификите и ролята на различните участници и да оползотворява техния принос за определянето и изпълнението на политиките и мерките, необходими за управление на въздействието на настоящите промени и кризи, като се започне от последиците от изменението на климата.

2.12. Според оценките много държави от южното съседство ще отчетат намаляване на БВП на глава от населението и ще се сблъскат с големи предизвикателства, за да се справят с нарастващите социални, икономически и свързани с бедността рискове. Поради тази причина са необходими планове за икономическо и финансово възстановяване, които да съдържат мерки за справяне и с проблемите, които водят до растяща социална несигурност.

2.13. Икономическото възстановяване на много държави от средиземноморското съседство е тясно свързано с ефективното провеждане на подходяща ваксинационна кампания, поради което ЕИСК препоръчва укрепване на COVAX и максимална логистична подкрепа и подпомагане на снабдяването от страна на европейските институции, включително чрез двустранни споразумения. ЕИСК подчертава, че е особено важно да се подкрепят усилията на партньорските държави на юг от Средиземно море да изградят самостоятелни производствени съоръжения за ваксини и медицински изделия на територията си. Във връзка с това ЕС отново призовава да се обсъди сериозно възможността за безвъзмездно предоставяне на патентите за ваксини и медицински изделия за борба с пандемиите.

2.14. ЕИСК счита, че в контекста на възстановяването след COVID-19 активното участие на гражданското общество е необходимо за постигането на цели като подобряване на качеството на живота на населението и разработване на нов модел за устойчиво развитие. С оглед на това Комитетът призовава европейските институции за по-нататъшно укрепване, в рамките на партньорството с държавите от южното съседство, на всички инструменти за участие на организациите на гражданското общество.

2.15. Организациите на гражданското общество поеха ангажименти на първа линия в подкрепа на здравните и социални мерки срещу пандемията и тяхната активност даде възможност за смекчаване на социалните и здравни последици за населението. Все пак, както вече беше посочено от ЕИСК, тяхната способност да отговорят на потребностите на обществото е обусловена от факта, че ресурсите често са ограничени и с непостоянен характер. ЕИСК е убеден, че механизмите за подкрепа на организациите на гражданското общество трябва да се укрепят, включително за да бъдат защитени в по-голяма степен особено силно засегнатите от пандемията най-уязвими категории, като млади хора, жени, мигранти и лица с увреждания.

2.16. ЕИСК призовава за по-нататъшни действия от страна на европейските институции в подкрепа на мира, демокрацията и зачитането на правата на човека в конфликтните райони на държавите от средиземноморското съседство. Условията на живот на населението на конфликтните райони се влошиха допълнително в резултат на пандемията, поради което са необходими силни инициативи за гарантиране на цялостен мирен план.

2.17. С оглед на вероятно трудното възстановяване от пандемичната криза текущите търговски преговори между ЕС и Мароко и Тунис, както и предстоящите преговори с Йордания, придобиват още по-голяма важност. ЕС следва да обърне по-голямо внимание на съществуващите асиметрии и да възприеме подходящ подход към своите южни търговски партньори. ЕИСК призовава за по-активно участие на организациите на гражданското общество и социалните партньори в преговорните процеси и за официално обвързване с Договорите, за да им се даде възможност да дадат положителен принос за търговските отношения между партньорските държави, по-специално за да се гарантира изпълнението на задължителните глави относно устойчивостта в бъдещите търговски споразумения.

2.18. Освен това ЕИСК предлага на ОГО и социалните партньори да бъде възложена отговорност не само за главите относно устойчивостта, но и за целия обхват на търговските и инвестиционните споразумения като част от тяхното официално структурирано участие.

2.19. ЕИСК отново изразява позицията си, че ЕС следва да насочи част от средствата, предназначени за подпомагане на търговията, към подкрепа за участието на организациите на гражданското общество и изграждането на капацитет в рамките на усилията за постигане на устойчива търговия и инвестиции.

2.20. ЕИСК вече препоръча да се повишат цифровите умения от двете страни на Средиземно море. След приемането на новата стратегия за Средиземноморието и с оглед на възстановяването след пандемията ЕИСК припомня необходимостта от увеличаване на инвестициите в цифрови инфраструктури и подкрепата за цифровия преход на МСП като стимул за заетост и социално развитие, включително чрез участието на социалните партньори, като се признаят възможностите на колективното договаряне и социалния диалог на различните равнища.

3. **Общи бележки**

3.1. Пандемичната криза увеличи проблемите на държавите от средиземноморското съседство; 25 години след Декларацията от Барселона и десет години след Арабската пролет предизвикателствата пред Средиземноморието все още са огромни. Европейският съюз и партньорите от Средиземноморския регион неотдавна решиха да подновят и укрепят сътрудничеството чрез амбициозната Нова програма за Средиземноморието.

3.2. Новата програма се основава на убеждението, че успешното справяне със стратегическите предизвикателства на бъдещето във взаимен интерес е възможно само като се работи заедно и в дух на партньорство. В програмата се предвижда подходящ план за икономически инвестиции за насърчаване на социално-икономическото възстановяване на държавите от средиземноморското съседство за периода 2021—2027 г. Общата цел, както заяви върховният представител Josep Borrell, е изграждането на мирно, сигурно, по-демократично, по-екологосъобразно, просперииращо и приобщаващо южно съседство.

3.3. Неотдавнашно проучване, публикувано от Med Dialogue for Rights and Equality, озаглавено „*Bridging the Sea*“ ([2]), показа, че почти 63 % от организациите на гражданското общество, извършващи дейност в държавите от южното съседство, са ангажирани с теми като укрепване на демокрацията и правата, докато над 53 % се занимават, наред с други неща, с борба срещу социално-икономическите неравенства. В резултат на това нараства значението на осведомеността и повишеното внимание към въпросите, свързани с екологията и околната среда. Тези данни потвърждават наличието на стабилни основи и необходимостта от засилване на подкрепата за гражданското общество за по-успешно справяне с предизвикателствата на бъдещето.

3.4. Гражданското общество в държавите от южното съседство укрепи своето присъствие през последните две десетилетия. Активният му подход даде възможност за смекчаване на социалните и здравните последици за населението, но в същото време показа, че са необходими действия, за да се укрепят капацитетът и уменията на гражданското общество да работи по-добре.

3.5. Средиземноморският регион, както и останалата част от света, преживя силно икономическо и социално сътресение вследствие на пандемията от COVID-19. Социалните и здравните последици се изостриха поради липсата на подходящи публични здравни инфраструктури, особено в най-уязвимите държави. Пандемичната криза се добави към вече съществуващите кризи в различни държави, дължащи се на редица фактори като несигурното икономическо и социално развитие, високите равнища на безработица и последствията от конфликтите в някои райони като Либия и Сирия.

3.6. Правителствата в Средиземноморския регион, макар и със съществени различия, реагираха незабавно за ограничаване на разпространението на пандемията, като въведоха мерки в подкрепа на работниците и предприятията, включително в сътрудничество със социалните партньори и организациите на гражданското общество, въпреки че тяхното участие често беше недостатъчно, а в някои случаи напълно липсваше. За да ограничат последствията от пандемията, почти всички държави от Средиземноморския регион, като Мароко, Египет, Йордания и Ливан, приеха ограничителни мерки, вечерен час и ограничаване на придвижването.

3.7. Заради пандемичната криза много правителства от региона въведоха експанзионистични политики с цел да се справят с икономическата криза и да подкрепят конкретни сектори, като насърчиха производството и въведоха данъчни и икономически облекчения и мерки за привличане на инвестиции.

3.8. Пандемията имаше отрицателни икономически последици в целия Средиземноморски регион, не само поради фактори като намаляването на вътрешното и външното търсене и спада на потреблението, но и поради влошаването на финансовото състояние и държавния дълг. От началото на пандемичната криза правителствата от региона отпуснаха допълнителни средства за здравната и икономическата система с цел да подкрепят някои сектори. Поради тази причина държавният дефицит в почти всички държави от Средиземноморския регион ще се увеличи значително.

3.9. Транспортният сектор беше сериозно засегнат от ограничителните мерки, които възпрепятстваха и намалиха международната мобилност, поради което туризмът беше един от най-силно засегнатите от пандемичната криза сектори. По оценки на ОИСР е налице свиване на сектора с между 45 и 70 % и спад на международния туризъм между 60 и 80 % ([3]). Туризмът е един от основните икономически сектори за държавите от Средиземноморския регион и според Конференцията на ООН за търговия и развитие (УНКТАД) Египет и Мароко ще бъдат сред най-силно засегнатите държави в световен мащаб ([4]).

3.10. Микро-, малките и средните предприятия и самостоятелно заетите лица са един от важните компоненти на икономиката на държавите по южния бряг. Те намалиха значително оборота си и повечето от тях бяха принудени да ограничат броя на работниците. Във връзка с това ще бъде необходимо да се въведат структурни мерки, които да могат да помогнат на МСП да излязат от кризата, да отбележат растеж и да извършват иновации, като се справят с двойното предизвикателство на цифровизацията и декарбонизацията.

([2]) https://meddialogue.eu/wp-content/uploads/2021/02/Publication-Bridging-the-sea.pdf.

([3]) https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=124_124984-7uf8nm95se&title=Covid-19_Tourism_Policy_Responses&_-ga=2.143901749.1647750476.1622806508-1692148678.1622806341.

([4]) https://unctad.org/system/files/official-document/ditcinf2020d3_en.pdf.

3.11. Пандемичната криза в Средиземноморския регион засегна всички социални групи, но най-силно засегнати бяха: младите хора, поради влошаването на пазара на труда и затварянето на училищата и университетите; жените, които в някои райони като държавите от южното съседство работят предимно в неформалната икономика, селското стопанство и туристическия сектор, силно засегнат от противоепидемичните мерки; уязвими категории като работещите в неформалната икономика и бежанците, които често не са обхванати от мерките за социална закрила, и лицата с увреждания, често поради недостиг на услуги.

3.12. В определени райони на държавите от южното съседство някои фактори като недостига на вода и ограничения достъп до хигиенно-здравни услуги изострят въздействието на пандемията, особено при по-изолираните в социално отношение слоеве, в конфликтните райони и в бежанските лагери.

4. **Предизвикателства и възможности**

4.1. Както подчерта генералният секретар на Съюза за Средиземноморието ([5]), настоящата здравна криза излага на риск постигнатия през последните години социално-икономически напредък на региона. Кризата обаче е възможност да бъде укрепена интеграцията и икономиките да станат по-устойчиви.

4.2. Ролята на гражданското общество в Евро-средиземноморския регион е от решаващо значение за изграждането на по-справедливо и приобщаващо общество след пандемията; по същия начин, както беше подчертано по време на социалната среща на върха в Порто ([6]), активното участие на социалните партньори и организациите на гражданското общество е от ключово значение за това никой да не бъде изоставен и за ефективното прилагане на Европейския стълб на социалните права.

4.3. COVID-19 и свързаните мерки излагат на риск устойчивостта на гражданското общество. Правителствата и много донори преустановиха отпускането на безвъзмездни средства и замразиха финансирането, пренасочвайки средства към усилията за смекчаване на последиците от COVID-19. В резултат на това бяха застрашени и без това крехката устойчивост на ОГО, възможността им да продължат да служат на общностите и работните места на много работещи в сферата на гражданското общество, въпреки че от тези организации се очаква много. ЕИСК подчертава, че безвъзмездните средства за организационна устойчивост и финансирането в подкрепа на основната дейност са жизненоважни, за да се даде възможност на ОГО да се адаптират към бързо променящите се ситуации и да продължат да работят по време на кризи.

4.4. ЕИСК подчерта, че Средиземноморието е един от най-уязвимите райони в света по отношение на изменението на климата. COVID-19 се отрази отрицателно на социалното положение и развитието, поради което стана неотложно приемането на стратегия в областта на устойчивото развитие и зелената икономика.

4.5. Приемането на планове за възстановяване в Средиземноморския регион представлява потенциална възможност за гарантиране на икономическото, социалното и екологичното развитие на региона. От съществено значение е възможностите за развитие да се обвържат със спазването на принципи като солидарност, борба с неравенствата, защита и спазване на принципите на правовата държава. Активното участие на гражданското общество е от решаващо значение за постигането на всички цели.

4.6. В държавите от южното съседство бъдещите планове за възстановяване след COVID-19, наред с икономическия растеж, следва да имат първостепенно значение в действията за справяне с екологичните проблеми, свързани с изменението на климата, недостига на вода, опустиняването и замърсяването. Действията за опазване и защита на околната среда може да имат положително въздействие в Средиземноморския регион в резултат на диверсифицирането на икономиката и създаването на качествени работни места. В този контекст ЕИСК изтъква изключително големия потенциал за развитие на възобновяемите енергийни източници (особено слънчевата и вятърната енергия) в южните партньорски държави и призовава ЕС и неговите държави членки да настояват за по-устойчиви общи инвестиции в тази област.

4.7. ЕИСК вече подчерта необходимостта от насърчаване на справедлив преход в Средиземноморския регион с цел, наред с останалото, да се създадат ползи по отношение на здравеопазването, образованието и равенството между половете. За да се гарантира възстановяване, което действително да е насочено към принципите на прехода и цифровизацията, от първостепенно значение ще бъде да се насърчат повишаването на осведомеността и развитието на специални предприемачески способности и цифрови умения. ЕИСК подкрепя призива на южните партньорски държави за по-силна ангажираност на ЕС и неговите държави членки със сътрудничеството в областта на научноизследователската и развойната дейност в Средиземноморието.

([5]) Министрите на външните работи от Съюза за Средиземноморието определиха приоритетни области за засилено сътрудничество и интеграция в Евро-средиземноморския регион — Съюз за Средиземноморието — СзС (ufmsecretariat.org).

([6]) https://www.2021portugal.eu/en/porto-social-summit/porto-social-commitment/.

4.8. Възстановяването на държавите от южното съседство в контекст, характеризиращ се с висок процент на работещите в неформалната икономика, е тясно свързано и с развитието на ефективен модел на професионално обучение и образование. ЕИСК отново подчертава необходимостта от подобряване на професионалните умения, особено сред младите хора и жените, така че те да могат да ги използват в национална и трансгранична среда, в рамките на подход на „движение на мозъци“. ОГО играят важна роля и за укрепването на уменията чрез неформално образование, организиране на семинари и обучение и насърчаване на социалната икономика. Комитетът отбелязва и необходимостта — вече изтъкната, наред с останалото, от регионалния диалог на СзС със социалните партньори — от участие на социалните партньори с оглед на това да се преодолее несъответствието между търсене и предлагане на пазара на труда.

Брюксел, 24.1.2023 г.

Председател
на Европейския икономически и социален комитет
Christa SCHWENG